

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
I REKONSTRUKCYJNYCH PRZY DEKORACJACH MALARSKICH
WNĘTRZA
KOŚCIOŁA p.w. ŚW. MACIEJA APOSTOŁA I ŚW. MAŁGORZATY
w BEDNARACH**

Autorzy: mgr Eliza Marcjanik-Żak, nr dypl. UMK 1113,
upr. konserwatorskie nr. 5/97 WKZ Bydgoszcz

mgr inż. Arkadiusz Obrębski, upr. bud nr 11/83 Sk-ce

Prawa autorskie opracowania zastrzeżone.

Bydgoszcz, Bednary listopad 2019 r. – styczeń 2020 r.

ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA :

- 1. Dane o obiekcie**
- 2. Rys historyczny**
- 3. Krótki opis**
- 4. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń**
- 5. Program działań renowacyjnych i rekonstrukcyjnych**
- 6. Uwagi końcowe, zalecenia dla użytkownika**
- 7. Dokumentacja fotograficzna**
- 8. Dokumentacja rysunkowa**

1. Dane o obiekcie

obiekt: gmach sakralny, kościół parafii rzymsko-katolickiej, p.w. św. Macieja Apostoła i św. Małgorzaty w Bednarach, pow. łowicki,

datowanie: prezbiterium z XVII wieku, nawa z końca XIX wieku, wieża pocz. XX wieku

styl: historyzujący

właściciel: parafia rzymsko –katolicka p.w. św. Macieja Apostoła i św. Małgorzaty w Bednarach w Bednarach, Diecezja Łowicka

Inwestor: parafia rzymsko-katolicka p.w. św. Macieja Apostoła i św. Małgorzaty w Bednarach

2. Rys historyczny

Parafię we wsi Bednary ustanowili biskupi gnieźnieńscy w roku 1357. Pierwszy kościół wzniesiono z drzewa modrzewiowego. Pod koniec XVII wieku dobudowano prezbiterium z kamieni polnych i rodzimej rudy darniowej. Później w 1711 r. dobudowano zakrystię istniejącą po dziś dzień.

Z powodu złego stanu technicznego drewnianego kościoła w latach 1869-1907 rozebrano budynek i zastąpiono go nowym, murowanym z małą wieżą. Autorem projektu był prawdopodobnie architekt Konstanty Wojciechowski, spod którego ręki wyszły projekty pobliskich kościołów w Kominie, Złakowie Kościelnym, Zdunach, bądź Józef Dziekoński, którego wymienia w opracowaniu ks. Dr S. Poniątkowski. W 1893 r. przy murowanym prezbiterium wzniesiono nawę murowaną ze wysokim, dwuspadowym dachem i niską wieżą nad wejściem głównym. Parafianie zebrali materiał na świątynię trójnawową, jednakże rozpoczęcie działań I wojny światowej i wkroczenie Prusaków w 1915 r. zniweczyło te plany. Materiały zniszczono. Ołtarz, ambonę, organy spalono. Proboszcz Marian Jaźwiński, prowadzący parafię do 1923 r. z trudem przywrócił świątynię do porządku, wyremontował ściany, sklepienie kolebkowe, balustradę chóru muzycznego. Wyremontowano też zakrystię, wieżę podniesiono do

wysokości 35 m., wykonano nowe pokrycie dachowe, eternitowe. Do 1926 r. wymieniono je na blaszane z blachy cynkowej.

Wybuch II wojny światowej i bitwa nad Bzurą znów spowodowały zniszczenia. Dach został zerwany, pocisk artyleryjski zniszczył organy. Wybite zostały 4 z 6 zabytkowych witraży. Jeszcze w trakcie wojny ks. Proboszcz Henryk Grabowski podjął prace renowacyjne w świątyni. Naprawiono pokrycie dachowe blaszane. Wówczas w latach 1942 -1945 wyposażono wnętrze w dekoracje malarskie autorstwa znanego artysty z warszawskiego środowiska Akademii Sztuk Pięknych, Mieczysława Jurgielewicza. Projekt został zaakceptowany w 1943 r., a w czerwcu tegoż roku rozpoczęto już prace malarskie nad polichromią wnętrza. Profesor Jurgielewicz osobiście wykonał obrazy z przedstawieniami Bożego Narodzenia, Przemienienia Pańskiego, Męki Pana Jezusa oraz Aniołów. Przedstawienia ornamentalne wykonywali współpracownicy profesora ze środowiska warszawskiego.

Prof. Jurgielewicz wykonał przed Powstaniem Warszawskim obraz Matki Boskiej Królowej Korony Polskiej.

Ten uczeń Ferdynanda Ruszczyca z Uniwersytetu S. Batorego w Wilnie, a także Władysława Skoczylasa z Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie był członkiem honorowym Akademii Sztuki we Florencji. W czasie wojny działał w AK, brał udział w Powstaniu Warszawskim. Po kapitulacji trafił do niewoli.

Sławy przysporzył mu wielki witraż w stylu art deco w pawilonie polskim na Wystawie Światowej w Nowym Jorku w 1938 r.

Ksiądz proboszcz Grabowski zamówił u inż. St. Bobińskiego projekt 2 ołtarzy bocznych, dębowych. Projekt był gotowy w listopadzie 1943 r. Ołtarze wykonała firma „A. Wojda” z Łowicza w 1946 r.

W r.1959 kościół zyskał nową posadzkę lastrykową.

Kolejne zmiany wprowadził proboszcz, ks. Wojciech Dąbkowski w latach 1967-1978. Wówczas otynkowano kościół, przeprowadzono remont wieży, wykonano schody wejściowe, a we wnętrzu wykonano nową polichromię z motywami ornamentalnymi opartymi na motywach sztuki ludowej łowickiej. Składały się na nią bogato rozmalowane bordiury wokół okien, rozety na stropie w miejscach zawieszenia żyrandoli oświetleniowych, szereg plakiet na ścianach w miejscach zacheuszków, pas dekoracyjny w łuku tęczowym, panneau na balustradzie chóru,

panneau ponad łukiem tęczowym od strony prezbiterialnej z przedstawieniem Pl. Św. Piotra w Rzymie oraz niewielkie tonda na ścianie wschodniej ponad ołtarzem głównym.

W latach 2012-2014 dzięki programowi „Odnova i rozvoj vsi” podjęto i przeprowadzono prace remontowe wymiany dachu i stropu nad budynkiem. Wykonanie prac rozbiórkowych, budowy nowej więźby, pokrycia dachu blachą miedzianą oraz wykonanie nowego stropu drewnianego, kolebkowego powierzono firmie Hantverkarpoolen Janusza Pońskiego z Kocierzewa Pd. w powiecie łowickim.

Przed rozbiórką dachów na zwieńczeniu murów wykonano wieniec betonowy.

W wyniku tych prac zniszczona została część polichromii ornamentalnych, tzn. rozety na stropie, część zwieńczeń bordiur okiennych, tonda ponad ołtarzem. Malowania stropu podjęli się parafianie. Nowy strop pokryto wyprawą i założono pobiałę.

Obecnie wolą parafii jest przywrócenie dekoracji ornamentalnych z końca lat 60-tych.

3. Krótki opis

Wnętrze kościoła stanowią szeroka nawa i węższe, niższe prezbiterium zamknięte łukiem odcinkowym. Obie części przesklepione są stropem kolebkowym o niskiej strzałce. Na jednorodnym kolorystycznie tłach znajdują się partie polichromii ornamentalnej. W nawie kolor tła jasny, beżowy, w prezbiterium jasny, zielony.

Dolne partie ścian z lamperią olejną w zharmonizowanych barwach.

Strop aktualnie jest biały.

Zespół bordiur okiennych, pasowych, szerokich posiada motywy ludowe, florystyczne stylizowane, wycinankowe na białym tle. Brak jest górnych ich partii ponad oknami w nawie.

W podniebiu łuku tęczowego istnieje pas z wicią roślinną stylizowaną w kolorystyce szarości z akcentami koloru pomarańczowego.

Na ścianach nawy w dużych prostokątnych polach sceny figuralne Św. Rodziny i Nauczania Jezusa z łodzi, w prezbiterium na ścianie pn. całopostaciowe

przedstawienia Św. Małgorzaty i Św. Macieja Apostoła w polu wysokim, biforyjnym.

4. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.

Analiza dokumentacji fotograficznej archiwalnej pozwala ustalić, że z zespołu dekoracji z 1976 r. zniszczone zostały latach 2012-2014 wszystkie rozety ornamentalne przy zawieszeniach żyrandoli, jako że zdemontowano strop drewniany.

Wcześniej usunięte zostały trzy niewielkie tonda z emblematami w górnej partii ściany zamykającej prezbiterium, plakiety przy zacheuszkach, i panneau z balustrady chóru muzycznego.

Istniejące bordiury okienne wykazują, że przeprowadzano ich odświeżanie w sposób niefachowy, używając innego typu farb. Obecnie widać złuszczenie się nałożonej warstwy białego tła. Wielobarwne dekoracje pociemniały, kolory straciły wyrazistość. Powierzchnia wykazuje ich miejscowe zmatowienia, zabrudzenia, drobną siatkę spękań i miejscowe odspojenia.

5. Program działań renowacyjnych i rekonstrukcyjnych.

Całość zachowanych polichromii obramień i łuku tęczowego należy poddać pracom konserwatorskim. Konieczne jest usunięcie partii wtórnych przemalowań, ustalenie pierwotnych materiałów i technologii wykonania, oczyszczenie. Podobnie postępować z przedstawieniami figuralnymi w polach prostokątnych w nawie i i w polu biforyjnym w prezbiterium.

Konserwację i rekonstrukcję prowadzić należy wg poniższego programu:

1. Dezynfekcja wybranych partii

Po ewentualnym stwierdzeniu występowania porażenia mikrobiologicznego i ustaleniu jego dokładnej lokalizacji, przeprowadzić dezynfekcję przy użyciu preparatu, o szerokim spektrum działania i silnych właściwościach biobójczych np. preparatem Biotin R firmy C.T.S. Italy, w alkoholu etylowym w stężeniu ok. 2%. Preparat należy nanosić na powierzchnię metodą natrysku. W razie konieczności zabieg należy powtórzyć podczas prowadzonych prac.

2. Zabezpieczenie

Wzmocnienie oraz zabezpieczenie na czas dalszych prac powierzchni polichromowanych np. bibułami japońskimi.

3. Stabilizacja tynków, uzupełnienia

Podklejenie odspajających się partii tynków i pęcherzy metodą iniekcji np. z zastosowaniem preparatów na bazie wapna emulgowanego lub mas mineralnych PLM-A firmy C.T.S. Italy, po poprzedzającym zabiegu zmniejszenia napięcia powierzchniowego alkoholem etylowym. Ewentualne odsłonięte krawędzie tynków, zabezpieczyć na całej długości zaprawą na bazie wapna i piasku, którą należy nałożyć w formie opasek o szerokości ok. 2 cm.

Uzupełnienie drobnych ubytków tynku w obrębie oryginalnych polichromii zaprawą o spoiwie wapiennym. Do wypełniania najmniejszych ubytków zastosować zaprawę wapienno-piaskową na bazie wapna dołowanego i piasku szklarskiego w proporcjach 1:3, ew. modyfikowaną dodatkiem Primalu.

4. Wstępne oczyszczenie

Powierzchnię polichromii należy wstępnie oczyścić z pyłów, brudu, pajęczyn, pyłu budowlanego oraz kurzu zalegającego luźno na powierzchni tynków, metodą omiotania miękkimi pędzlami. Odkurzane zabrudzenia należy na bieżąco zasysać odkurzaczem, bez naruszania powierzchni malowideł.

5. Właściwe oczyszczenie

Oczyszczenie malowideł z zastosowaniem metod dopasowanych do konkretnych miejsc. Proponowane technologie:

- a. mechaniczne oczyszczanie z zastosowaniem sztyftów z włókna szklanego, skalpeli, gumką PCV lub gumkami typu wish-ab, pędzli o sztywnym włosiu - przy jednoczesnym odkurzaniu;
- b. oczyszczanie metodą złuszczenia wysychającej na powierzchni tynku pasty klejowej;

6. Wzmocnienie osłabionych partii tynku / konsolidacja

Po wykonaniu zabiegu oczyszczania warstwę malarską należy wzmocnić poprzez impregnację strukturalną hydrofilnym preparatem krzemoorganicznym lub wodnym roztworem polialkoholu winylu np. firmy Brenntag. Preparat nanosić na powierzchnię metodą spryskania powierzchni lekką mgiełką o roztworze w stężeniu 2%. Powyższa metoda umożliwia bezkontaktowe naniesienie preparatu, który przy metodzie pędzlowej mógłby spowodować zatarcie czytelności formy polichromii, ponadto metoda ta umożliwia kontrolę procesu wchłaniania, co nie spowoduje wybłyszczenia (nadmiernego przesycenia) struktury.

7. Rekonstrukcja polichromii

Zastosować jako tło podkładowe podbarwianą pobiałę z farby na bazie spoiwa wapiennego np. Romanit-Farbe firmy Keim i pigmentami wapiennymi (Keim), z dodatkiem mączki marmurowej. Kolorystyka powinna być zbliżona do historycznych wymalowań i posiadać zbliżoną do oryginalnej powierzchni fakturę.

8. Scalenie kolorystyczne

Wyretuszowanie ubytków warstwy malarskiej istniejących polichromii - farby wodne z pigmentów odpornych na środowisko alkaliczne i światłotrwałych (głównie pigmenty wapienne lub farby na bazie spoiwa wapiennego Keim) - retusz należy dostosować do faktury polichromii: punktowanie kreską tratteggio / graficznej kropki / lawowanie. Kolory wybierać z palety barw oryginalnych, historycznych.

9. Kwalifikacje

Prace konserwatorskie i rekonstrukcyjne przy polichromiach ściennych powinna wykonywać osoba posiadająca doświadczenie w pracy przy zabytkowych polichromiach i wykształcenie konserwatorskie lub artystyczne.

W obramieniach ze zniszczonymi zwieńczeniami należy dokonać rekonstrukcji polichromii na podstawie kompozycji przedstawionych na fotografiach archiwalnych.

Tła ścian pomalować w jasnych barwach w dwóch odcieniach – beżowym w nawie i chłodniejszym piaskowcowym w prezbiterium. Proponowane kolory wg palety Keim

Exclusiv to: prezbiterium – 9392, nawa 9115, tęczą 9268. Stropy kolebkowe malować na kolor biały, separując kolory paskiem o ton ciemniejszym od ściany.

W dolnych partiach, w strefie obecnie istniejącej lamperii olejnej zastosować lakier wodny bezbarwny matowy, nałożony na farbę pokrywającą całą powierzchnię ścian. Efekt prezentuje fot. nr 17 z wnętrza toruńskiego kościoła św. Józefa.

6. Uwagi końcowe, zalecenia dla użytkownika

Wszystkie decyzje, których skutki mogą wpłynąć na zmianę w strukturze i wyglądzie obiektu powinny uzyskać akceptację komisji ds. architektury i budownictwa przy Kurii Diecezji Łowickiej

Należy korzystać tylko ze sprawdzonych i atestowanych materiałów budowlanych i preparatów konserwatorskich. Dopuszcza się zastosowanie innych niż wymienione w tym opracowaniu, równoważnych technicznie i technologicznie materiałów, po akceptacji nadzoru konserwatorskiego.

W pracach remontowo- konserwatorskich i rekonstrukcyjnych należy dążyć do przywrócenia w jak największym stopniu pierwotnego wyglądu wnętrza.

Całkowicie. Fel

Arkadiusz Obrębski
mgr inż. BUDOWNICTWA
UPR. BUD. NR 11/83 SK-CE

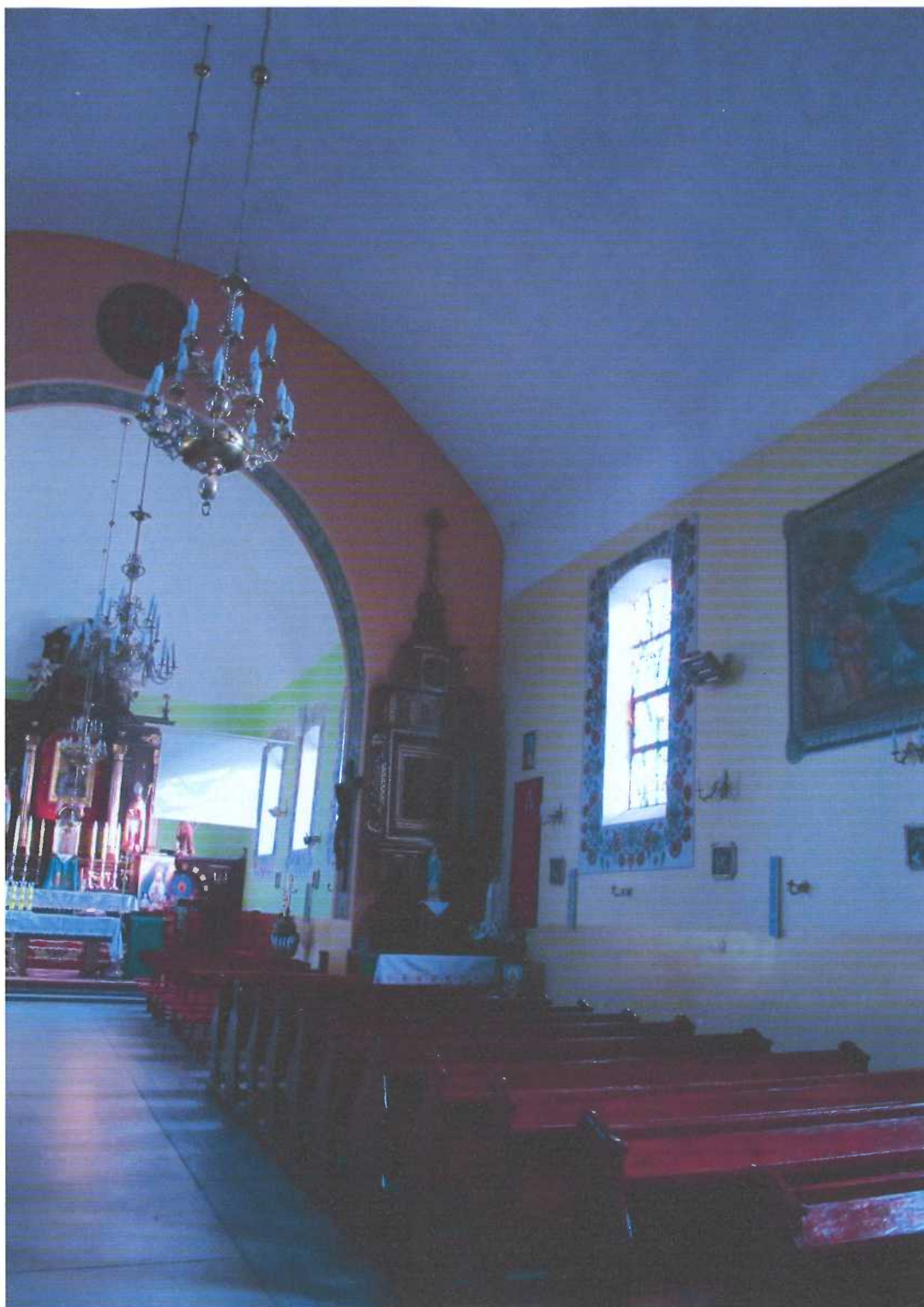
7. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

1. Widok wnętrza spod chóru muzycznego- stan obecny

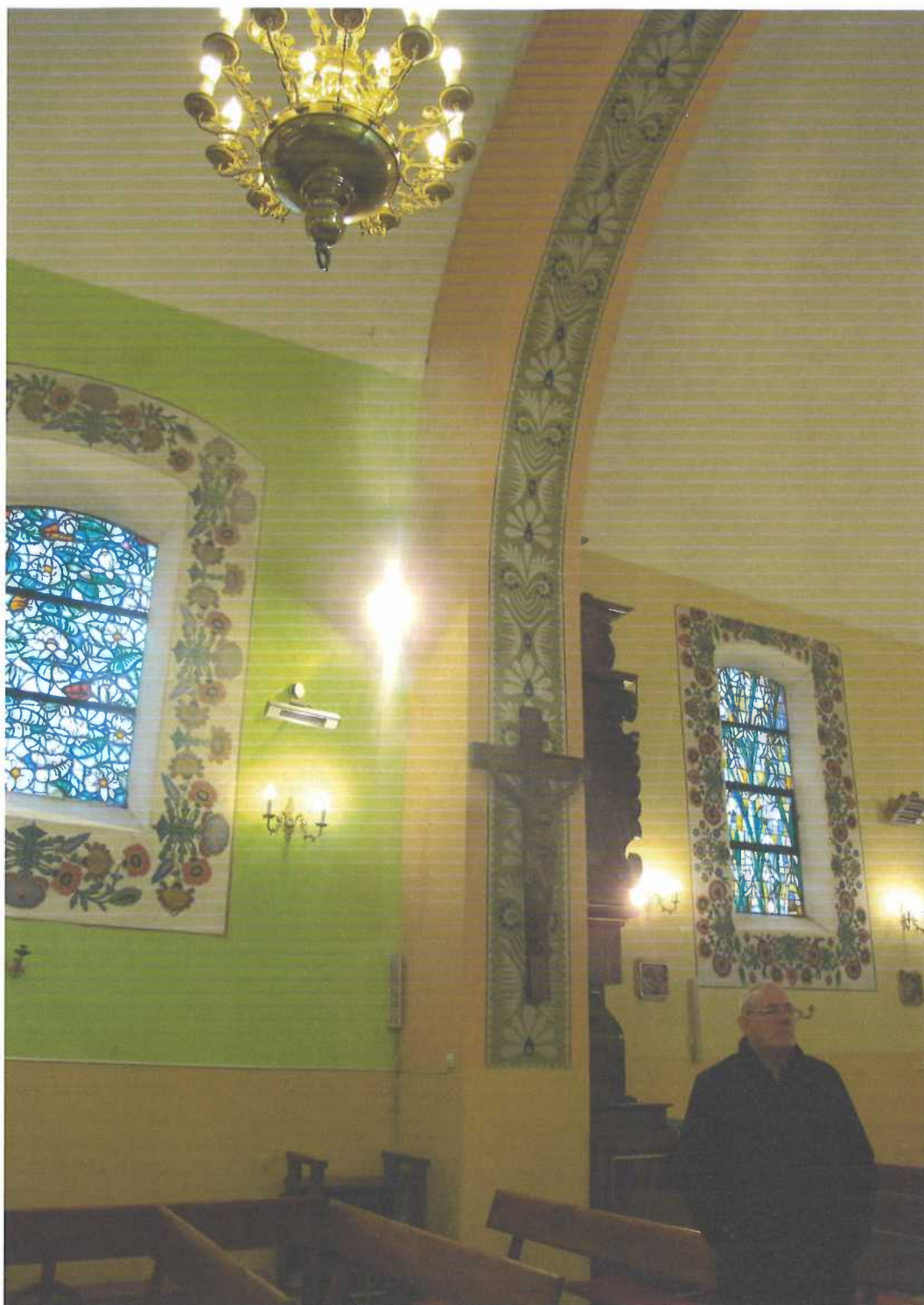
2. Prezbiterium, narożnik pd-wsch.- stan obecny

3. Wnętrze, strona południowa- stan obecny

4. Sciana pd prezbiterium- stan obecny

5. Łuk tęczowy, strona pd- stan obecny

6. Okno zachodnie w południowej ścianie nawy- stan obecny

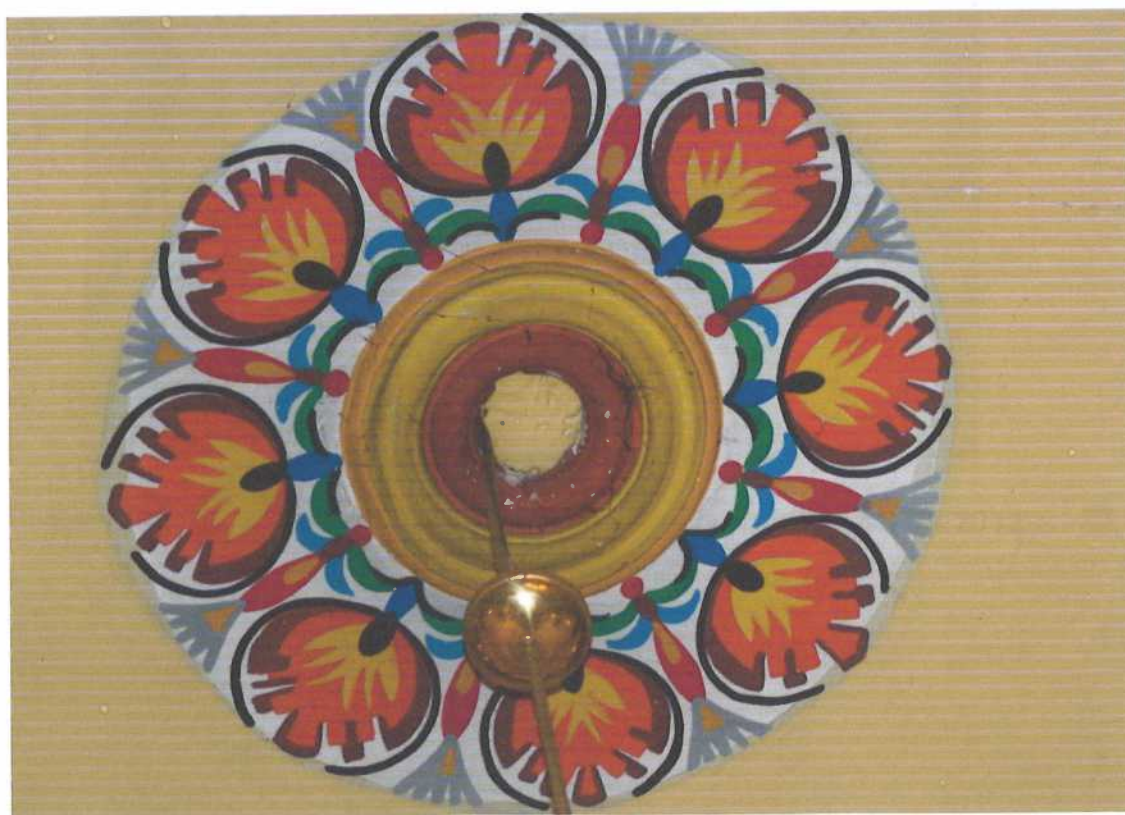
7. Ściana pn nawy- stan obecny

8. Widok wnętrza prezbiterium- stan sprzed remontu 2012 r.

9. Rozeta duża na stropie nawy głównej- stan sprzed remontu 2012 r.

10. Rozeta mała na stropie nawy głównej- stan sprzed remontu 2012 r.

11. Dekoracja zacheuszka na ścianie nawy- stan sprzed remontu 2012 r.

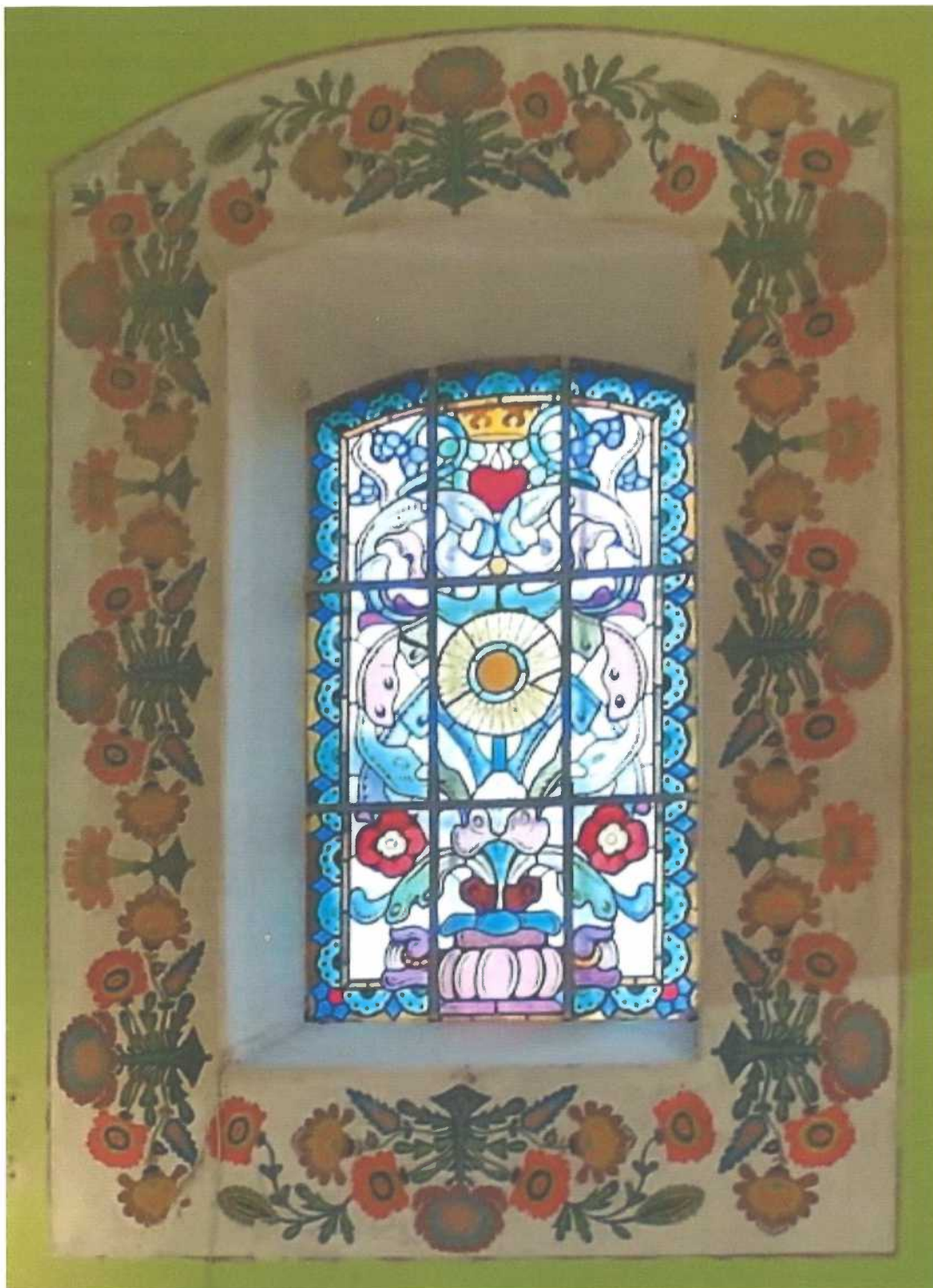
**12. Dekoracja zacheuszka na ścianie prezbiterium-
stan sprzed remontu 2012 r.**

13. Zwieńczenie bordiury okna w prezbiterium- stan sprzed remontu 2012 r.

14 . Zwieńczenie bordiury okna w nawie- stan sprzed remontu 2012 r.

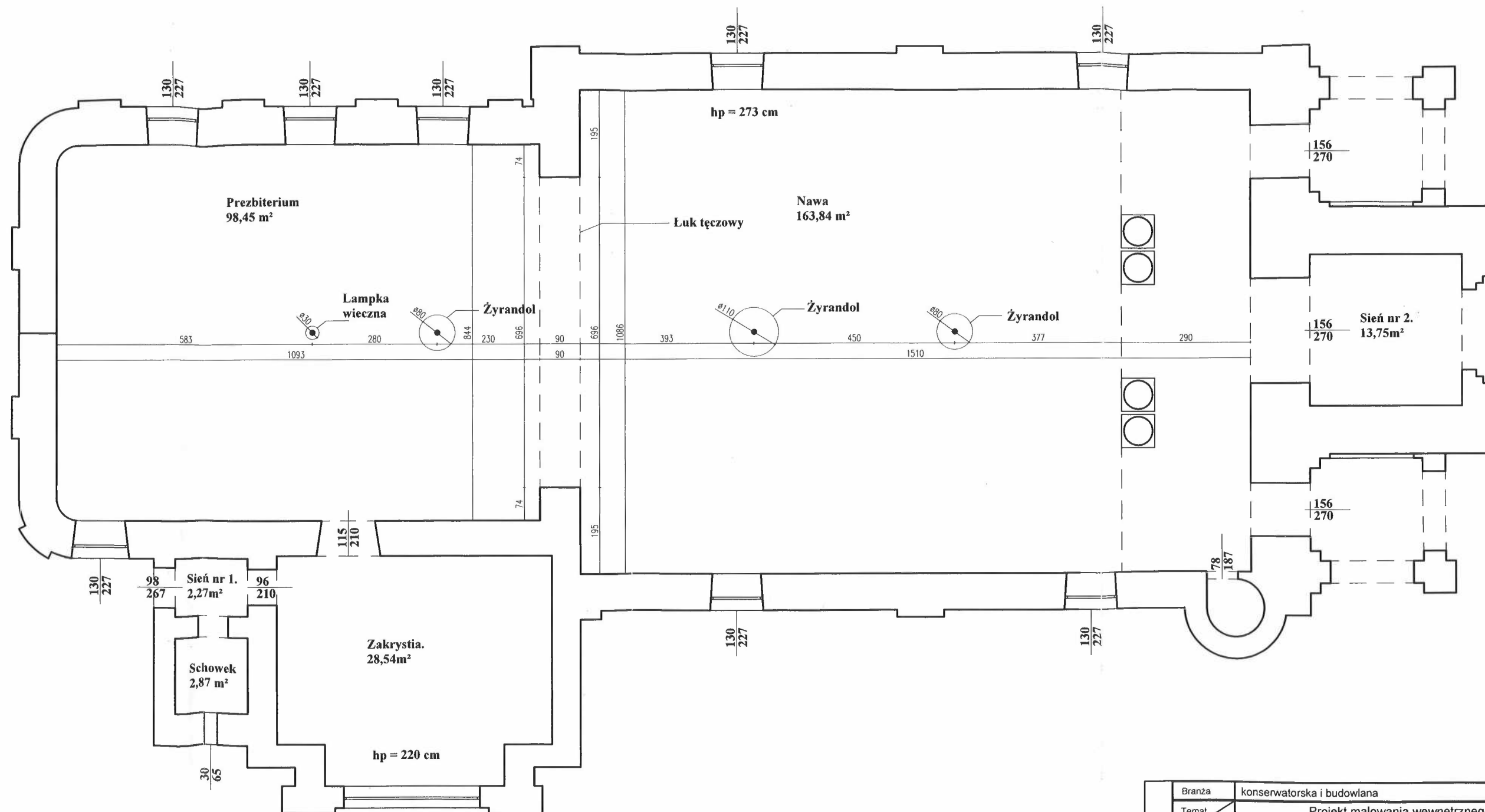
15 . Rekonstrukcja ramy okiennej.

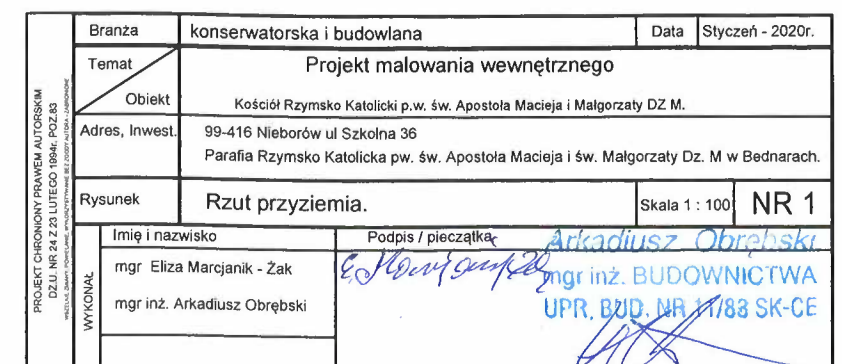
15. Panneau w balustradzie chóru muzycznego- stan sprzed remontu 2012 r.

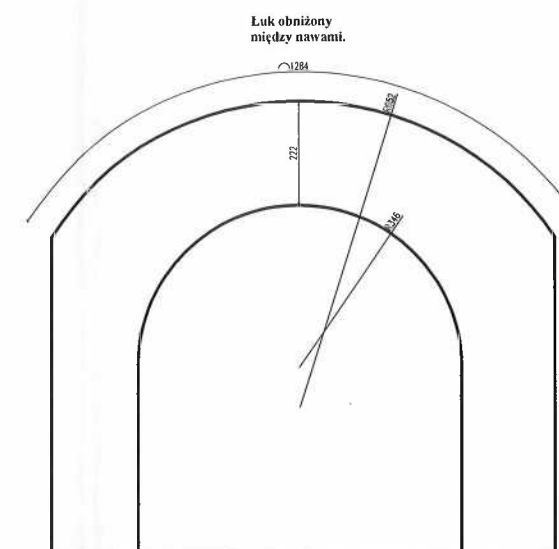
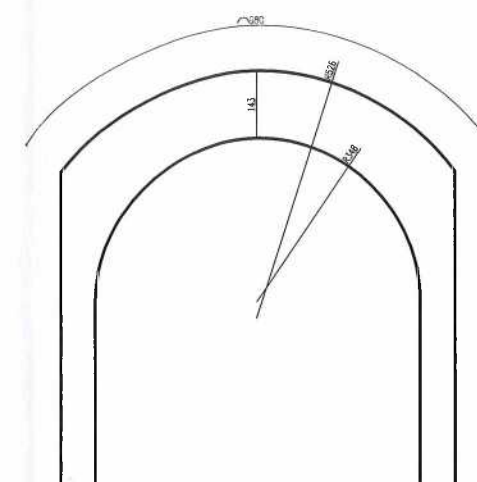
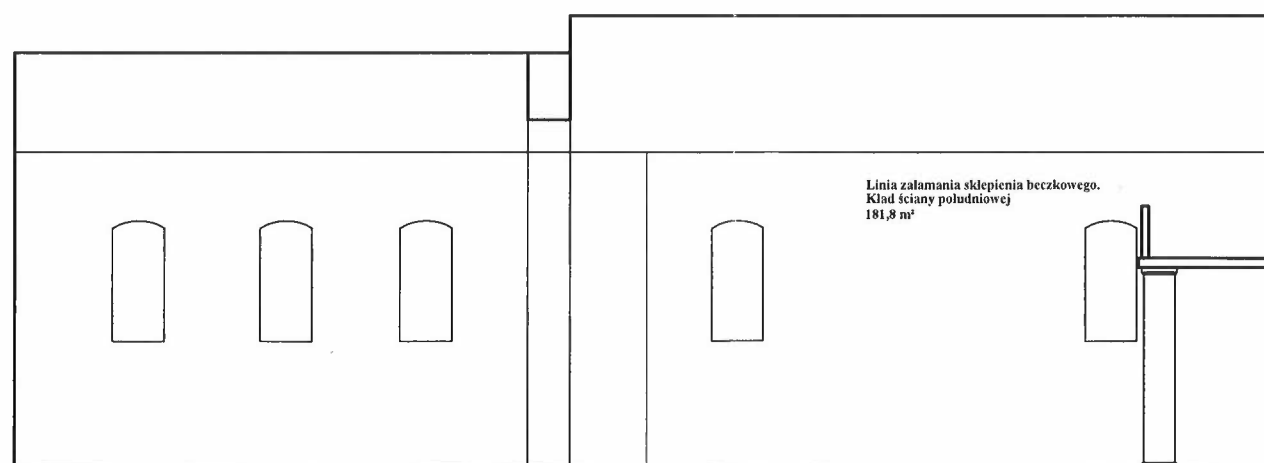
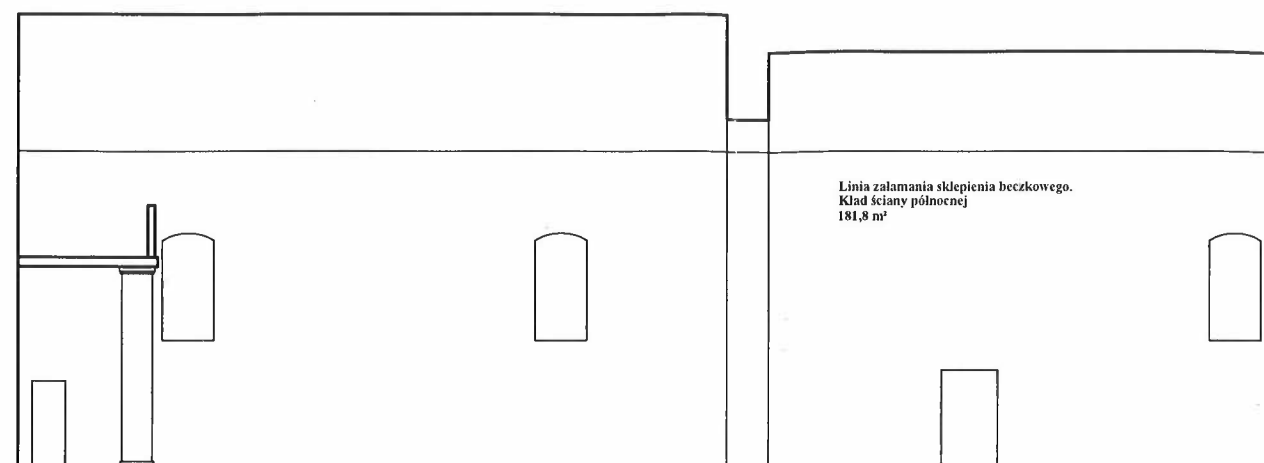

16. Przykład pokrycia strefy lamperii lakierem bezbarwnym, Toruń, kościół pw. Św. Józefa

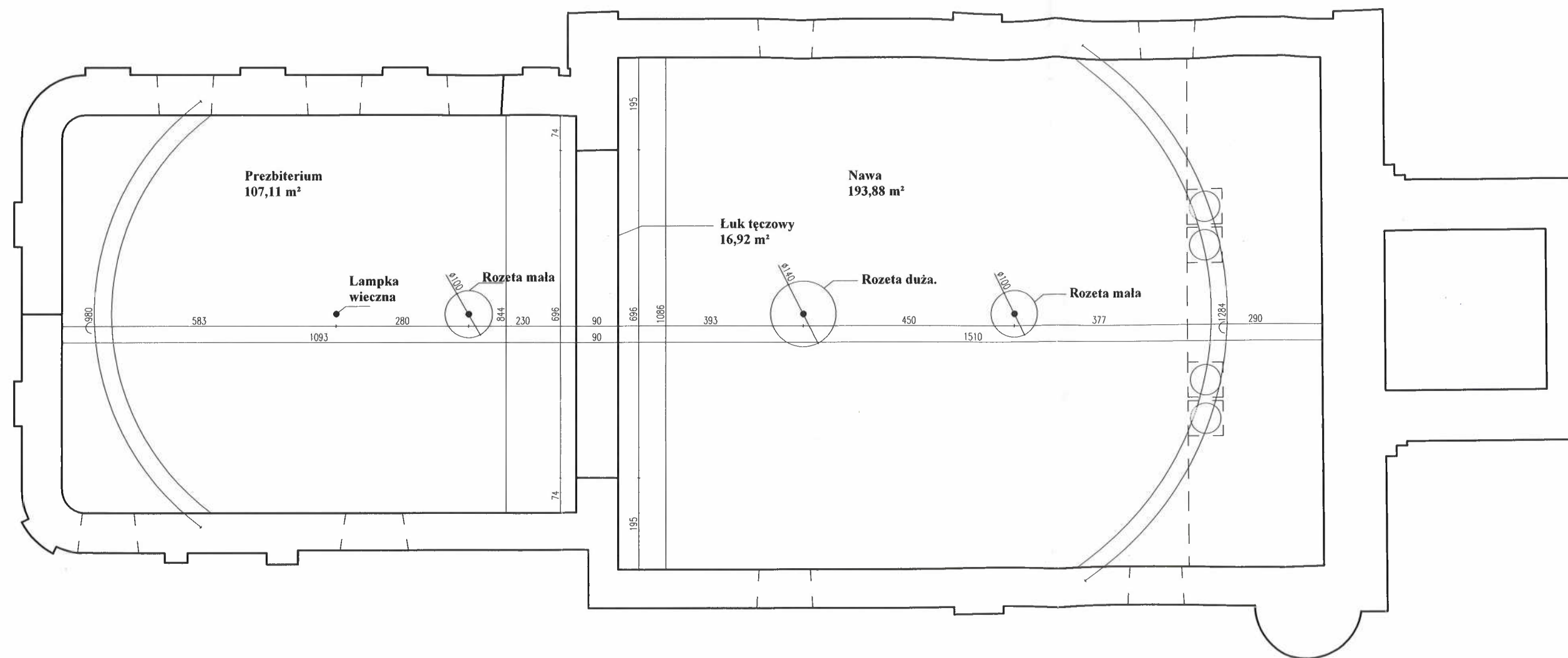

PROJEKT CHRONIONY PRAWEM AUTORSKIM DZ.U. NR 24 Z 23 LUTEGO 1994r. POZ.13	Branża	konserwatorska i budowlana		Data	Styczeń - 2020r.
	Temat	Projekt malowania wewnętrznego			
	Obiekt	Kościół Rzymsko Katolicki p.w. św. Apostoła Macieja i Małgorzaty DZ M.			
	Adres, Inwest.	99-416 Nieborów ul Szkolna 36 Parafia Rzymsko Katolicka pw. św. Apostoła Macieja i św. Małgorzaty Dz. M w Bednarach.			
	Rysunek	Rzut przyziemia.		Skala 1 : 100	NR 1
WYKONAŁ	Imię i nazwisko	mgr Eliza Marjanik - Zak			
	Podpis / pieczęć	mgr inż. Arkadiusz Obrębski			
		mgr inż. BUDOWNICTWA UPR. BUD. NR 11/83 SK-CE			

PROJEKT CHRONIONY PRAWEM AUTORSKIM DZ.UJ. NR 24 Z 23 LUTEGO 1994R. POZ. 83 WYKONANIE	Branża	konserwatorska i budowlana	Data	Styczeń - 2020r.
	Temat	Projekt rekonstrukcji malowania wewnętrznego		
	Obiekt	Kościół Rzymsko Katolicki p.w. św. Apostoła Macieja i Małgorzaty DZ M.		
	Adres, Inwest.	99-416 Nieborów ul Szkolna 36 Parafia Rzymsko Katolicka pw. św. Apostoła Macieja i św. Małgorzaty Dz. M w Bednarach.		
	Rysunek	Kład ścian bocznych i łuku tęczowego.	Skala 1 : 100	NR 2
WYKONANIE	Imię i nazwisko	mgr Eliza Marcjanik - Żak		
	Podpis / pieczęć	mgr inż. Arkadiusz Obrębski		

PROJEKT CHRONIONY PRAWEM AUTORSKIM DZ.U. NR 24 Z 23 LUTEGO 1994R. POZ. 43 WYKONAL	Branża	konserwatorska i budowlana		Data	Styczeń - 2020r.
	Temat	Projekt malowania wewnętrznego			
	Obiekt	Kościół Rzymsko Katolicki p.w. św. Apostoła Macieja i Małgorzaty DZ M.			
	Adres, Inwest.	99-416 Nieborów ul Szkolna 36 Parafia Rzymsko Katolicka pw. św. Apostoła Macieja i św. Małgorzaty Dz. M w Bednarach.			
	Rysunek	Rzut sufitu.			Skala 1 : 100
WYKONAL	Imię i nazwisko		Podpis / pieczęć		
	mgr Eliza Marcjanik - Żak				
	mgr inż. Arkadiusz Obrębski		Arkadiusz Obrębski mgr inż. BUDOWNICTWA UPR BUD. NR 11/83 SK-CE		